

POMICANJE GRANICA NAŠE LIKOVNE MODERNE

Irena Kraševac

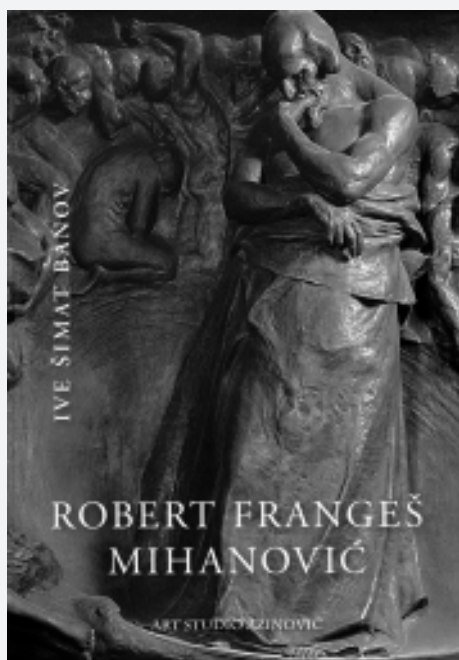
Prostor oko Roberta Frangeša Mihanovića prije dosta je vremena omeđio Ive Šimat Banov, prepustivši se enigmi Frangešova kiparstva koja je tijekom razdoblja temeljitog propitivanja i uspoređivanja, analiziranja i interpretacije dobivala sve određenije konture i bivala sve jasnija. Svoje znanje i tumačenje Frangešova djela najprije je obradio u doktorskoj disertaciji, čime nije zaključio svoje zanimanje i bavljenje tom temom. Dapače, vrijeme sazrijevanja urodilo je plodom, te nam Šimat u nedavno objavljenoj monografiji podastire čitav spektar Frangešove umjetnosti, viđen okom iskusna znalca koji analizira djelo u svoj njegovoj kompleksnosti i cjelovitosti. Cilj koji je autor sebi zadao, a to je “ponešto drugačije promišljanje naše kiparske prošlosti, te da se

IVE ŠIMAT BANOV, Robert Frangeš Mihanović:
Prilog povijesti modernog hrvatskoga
kiparstva, Zagreb, Art studio Azinović, 2005.,
414 str., ISBN 953-6271-26-5

na primjeru kipara Roberta Frangeša Mihanovića pokaže najbolji prilog sudjelovanja našeg kiparstva u modernoj europskoj umjetnosti” (str. 8), u potpunosti je opravdan i dosljedno sproveden unutar korica ove knjige.

U uvodnom dijelu autor nas upoznaje s dosadašnjim pisanjem o Frangešu, posebice njegovih suvremenika, od kojih se kao najiscrpnija ističe monografija Zdenke Marković *Frangeš Mihanović: Biografija kao kulturno-historijska slika jedne epohe hrvatske likovne umjetnosti* objavljena u Zagrebu daleke 1954., koja je dosada slovila kao najiscrpniji izvor podataka za umjetnikovu biografiju i djelo. Danas čak možemo reći da knjige Zdenke Marković i Ive Šimata Banova o kiparu Frangešu Mihanoviću

u paru savršeno harmoniraju, jedna kao svjedočenje iz prve ruke, kroničarski dokument Frangešova doba i rada, dok je druga suvremena likovna monografija napisana prema najvišim postulatima povijesnoumjetničke struke u kojoj se djelo analizira i kontekstualizira u svoj svojoj slojevitosti.

Frangaša je “lansirao” nemiloilazni Iso Kršnjavi, koji s puno povjerenja našim mladim umjetnicima zadaje izradu umjetničkih djela za Odjel bogoštovlja i nastave u Opatičkoj 10. Kao student bečke Kunstgewerbeschule, a potom i Akademije likovnih umjetnosti, Frangeš izrađuje četiri reljefa predviđena za Zlatnu dvoranu - alegorije *Teologije*, *Medicine*, *Justicije* i *Filozofije* - kroz koje sazrijevaju njegov rad i promišljanje umjetnosti. Ta rana Frangešova djela otprije su zauzela pijedestal kiparskih remekdjela naše secesije i simbolizma, a Šimatovim iscrpnim analizama to je ponajbolje i potkrijepljeno. Zasebna poglavlja posvećena pojedinačnim reljefima, gotove su studije o kiparstvu

i ogledni tekstovi suvremene interpretacije i analize umjetničkog djela.

Autorova tvrdnja da “nema karakterističnijeg spomenika za cijelo razdoblje druge polovine XIX. stoljeća, pa i za vrijeme ‘oko 1900’, od nadgrobnih spomenika” (str. 45), opravdana je na temelju obrade Frangešovih grobljanskih spomenika, koje obilježava “naglašena spiritualizacija teme, njegovanje ‘meke’ forme, prevlast dubokih osjećaja, raspoloženja, melankoličnosti i sjetnosti”, stavljajući ih uz bok europskih sepulkralnih spomenika toga vremena. *Leitnerov spomenik* na varaždinskom groblju ili *Dva starca* sa zagrebačkog Mirogoja snažna su potvrda ove teze. Frangešove medalje i plakete, velike su u svom malom formatu. Kao vrstan i tražen medaljer, kipar je izradio veći broj djela, od kojih autor ističe plakete četiriju godišnjih doba. Od Frangešovih javnih spomenika autor pažnju usredotočuje na *Šokćevićev spomenik* u Osijeku, (1897.) “kao prvu figuru u akciji modernoga hrvatskog kiparstva” (str. 89).

Poglavlje o tzv. ratnom i jugoslavenskom ciklusu utemeljeno analizira razliku između Meštrovićeva i Frangešova bavljenja tom toliko kontroverznom i osporavanom tematikom. Dok je Meštrovićev *Kosovski ciklus* oduvijek bio predmetom brojnih (često bespredmetnih) rasprava, manje je eksponirano da je i Frangeš također svojedobno bio zadojen jugoslavenskom idejom, ali prema Šimatu, njegov monumentalizam nije u formi nego u sadržaju, još simboličkom. Isto tako, Frangeš je jači liričar, te i u kasnijim djelima izrazitiji sljedbenik estetičkih kriterija moderne.

Poglavlja monografije ne slijede linearan kronološki slijed, već su interpretirana djela grupirana po skupinama na temelju tematskih ili morfoloških kriterija. Karakteristike Frangešova

kiparstva, njegov razvoj s oscilacijama iminentnim svakom umjetničkom djelu, Šimat naposljetku rezimira u poglavlju *Razvoj i značajke stila*. Kao i većina kipara na razmeđu 19. u 20. stoljeća i naš Frangeš proizlazi iz akademskog školovanja tijekom kojeg ovlada-va majstorstvom kiparskih tehnika, preko nezaobilazne secesije i simbolizma kao karakterističnog duha vremena moderne kada nastaju neki od ponajboljih radova, do rezigniranosti kasnih godina. Jedan od najznačajnijih prinosa ovog Šimatova istraživanja je pomicanje granica naše likovne moderne, za koju je u dosadašnjoj literaturi bila uvriježena godina održavanja Prvog hrvatskog salona, 1898. godine. Za to navodi uvjerljive i čvrste razloge, od povratka mladih umjetnika sa školovanja u europskim metropolama, utjecaja Vlahe Bukovca koji dolazi u Zagreb već 1893., održavanje Milenijske izložbe u Budimpešti 1896., te Druge međunarodne izložbe u Kopenhagenu, održane 1897., na kojima su u punom sjaju prisutni gotovo svi naši slikarski i kiparski modernisti, dok su u djelima Frangeša, Valdeca i Čikoša već prisutni utjecaji impresionizma, simbolizma i secesije.

Hrvatska se umjetnost rijetko kada "mjeri" sa svjetskim strujanjima i njegovim protagonistima, samodovoljno ističući svoje kvalitete i nedostatke s kompleksom "periferne umjetnosti". Šimat hrabro Frangešova djela stavlja uz bok onodobnih europskih kipara, nezaobilaznog Rodina, Falguierea, Daloua, Bistolfija i druge pokazujući kako se i bez kontinuiteta u tradiciji može ući u sam vrh umjetničkih izričaja i konkurirati najznačajnijim kiparima svoga doba.

Naposljetku ovog visoko stručno pisanog, ali iznimno zanimljivog i čitkog štiva, priložen je prijevod teksta Alphonse Germaina, *Hrvatska umjetnost (L'art Croate, La Plume Littéraire*

Artistique et Sociale, Paris, 1902.), cjelovit engleski prijevod zaključnog poglavlja knjige te iscrpan i ažuriran Frangešov životopis. Važnost je data i izvornim arhivskim dokumentima koji nam danas progovaraju u ime protagonista svoga vremena, pismima Ise Kršnjavija, Roberta Auera, Ivana Tišova, Maksimilijana Vanke upućenim Robertu Frangešu u transkripciji te reproduciranim u originalu. Premda mu nije bila namjera "brusiti" katalog djela, Šimat donosi impozantan broj od 284 kataloške jedinice (monografija iz 1954. navodi 173 djela) te opširnu bibliografiju.

U Ivi Šimatu Banovu Frangešovo je djelo našlo vrsnog interpreta. Utemeljujući kiparski opus interpretativnom analizom, prosudbom njegova razvoja, te stilskih i tipoloških značajki djela u okviru prostora i vremena u kojem je nastalo, približio nam je svu širinu Frangešova kiparskog opusa i postavio visoku razinu pristupa skulpturi. Tekst skladno prate mnogobrojne reprodukcije Frangešovih djela, među kojima pozornost plijene manje poznati radovi te dokumentarne fotografije i komparativna djela drugih umjetnika.

U poplavi razmetnih slikovnica u boji kojima se nadmeću samozvani umjetnici o kojima sud vremena još ni izdaleka nije izrekao svoje, Šimatova je knjiga i formatom (na osobni zahtjev!) dobrodošlo mjerilo i podsjetnik izdavačima na brojne stvarne veličine hrvatske umjetnosti koje zaslužuju kvalitetne i sadržajne monografske prikaze u "skromnijem pakiranju", koje ničim ne umanjuje njihovu atraktivnost i vrijednost.